

HEROICA, ARBA PROMETĖJO PASMERKIMAS

PROMETĖJAS – kalnų piemuo
JAPETAS – jo tėvas
DZEUSAS – stambus vergvaldys
HERA – jo žmona
OKEANAS – senas žvejys
OKEANIDĖS – jo dukros (CHORAS)
HEFAISTAS – kalvis
IJÓ – mergelė
INACHAS – jos tėvas
TAMSA
BAIMĖ teisėjai su kaukėmis
ŽYNIAI
ŽEMDIRBYS
PIEMUO
MOTERIŠKĖ
SKULPTORIUS
VERGAI

KALNŲ PEIZAŽAS. Uolos, skurdus krūmokšniai, akmenys, trykštantis šaltinis. Scenos viduryje į sostą panaši uolos nuolauža

PROLOGAS

Okeanas įveda į sceną dvylika savo dukterų – Okeanidžių

OKEANAS

Vikriau, vikriau! Netrukus prasidės,
o jūsų niekaip negaliu surinkti –
kaip vištos išsilakstėt. Grynas vargas
toks pulkas dukterų. Stovėkit čia:
jūs būsit choras. Kaip sakiau, Alkmene,
šiek tiek į priekį! Taip, dabar gerai.
Tu būsi korifajas. Kai reikės,
už visą chorą tu viena kalbėsi.
Pradėkit. Laiko dar šiek tiek yra –
galbūt šį tą pasikartot suspėsime.

CHORAS

1 strofa

O, nelaimingasis! O, Prometėjas!
Kokia bausmė dabar jo, vargšo, laukia?
Toks jaunas, toks protingas, toks gražus!
Visiems padėdavo darbais ir žodžiais,

kiekvieną, net ir niekingiausią vargšą,
paguost mokėdavo... O Moiros, Moiros!
Už ką jūs aiškiaregiui Prometėjui
paskyrėt šitokį likimą...

OKEANAS

Stop!

Daugiau širdies! Daugiau širdies ir jausmo!
Ko mokiau, ką sakiau? Atsimenate? Tęskit.

CHORAS

1 antistrofa

Naujasis mūsų bendruomenės valdovas,
godus ir piktas Dzeusas, kurs klausa
nuo sosto nuvertė senelį Kroną,
mūsų tėvo tėvą, tas, kuris jį laiko
uždaręs Tartare – tamsioj oloj,
kursai pasigrobė jo visą turtą,
namus ir galvijus...

OKEANAS

Labai gerai!

Jam reikia mūsų nuoskaudas priminti.
Dabar arčiau prie reikalo, dukrelės!

CHORAS

2 strofa

Dabar gobšuoelis Dzeusas, vergvaldys,
apkaltino ir vargšą Prometėją,
kad šis pavogęs dieviškąją ugnį
ir atidavęs ją žmonėms, kad jis
išmokęs žmones su ugnimi bendrauti:
gaminti valgi, lydyt metalus,
atėjus žiemai, pasišildyt būstą...

OKEANAS

Ir taip toliau, ir taip toliau. Užtenka.

Štai jau ateina Dzeusas su svita,
ir du uoliausi Dzeuso padėjėjai –
Tamsa ir Baimė – veda Prometėją.
Štai ir Japetas, Prometėjo tėvas,
Hefaistas – mūsų kalvis, ir kiti.

CHORAS

2 antistrofa

O, vargas mums! O, vargas Prometėjui!
Užgrobę valdžią, Dzeusas jį nuteis.
O Moiros, Moiros! Kur ieškot teisybės,
jei net ir jūs – likimų šeimininkės –
prieš grubų smurtą žodžio nepasakot?
Tamsa ir Baimė – štai kas valdo mus.

PIRMAS EPEISODIJAS

Jeina Dzeusas su žmona Hera ir visa palyda

DZEUSAS

Oho, kiek daug paukštyčių! Tiu tiu tiu!

Iš kurgi jūs?

OKEANAS

Tai mano dukros, Dzeuse.

DZEUSAS

Kokios gražuolės! Sveikinu! Džiaugiuos,
kad nutarei jas mums parodyt, seni.

Kiek metų, pavyzdžiui, štai šitai?

OKEANAS

Hejai?

Per Dionisijas šiais metais jai

šešiolika suėjo.

DZEUSAS

Heja... Heja!

Žinai, mieloji Hera, namuose

dabar tiek daug darbų, jog tu su vergėm
jau nespėjai visko beaprept.

Tai gal, sakau, tegul užaina Heja –
padės tau apsiruošt, susitvarkyti.

Mergaitė, rods, darbšti...

HERA

Jokių mergaičių!

Ar tu neapkuoptas, neprižiūrėtas?

Ar valgyt nepaduota?

DZEUSAS

Bet, mieloji,

kiek vilnos dar nesuverpta!

HERA

Suverpsiu.

DZEUSAS

O kas žaibus valys? Štai kad ir šiandien:

man reikia eit į teismą, o žaibai
nenuvalyti, surūdiję... Gėda

prieš žmones pasirodyti. Sakau,
galėtų Heja man žaibus valyti...

HERA

Nustok, arba aš tuos žaibus paėmus

išmesiu į šiukšlyną. Tavo žaislas –

tu ir žiūrėkis. Man darbų užtenka.

DZEUSAS

Gera, mieloji Hera, nesipykim.
Pradėsime bylą. Prašome į vietas!

(Praeidamas pro Heją)

Tiu tiu, paukštyte! Ai tiu tiu, gražuole!
Ateik šį vakarą į Lernos pievą...

CHORAS

Gašlus ir pasileidęs vergvaldys!
Kuo mes dabar pavirtom, kuo mes tapom,
kai toks valdovas valdo mus ir teisia?
O, nelaimingas tėve! Tu tyli,
nes pats bijai į Tartarą pakliūti.
Kas mus apgins nuo prievartos ir smurto,
kur mums dabar užuovėjos ieškot?

ANTRAS EPEISODIJAS

DZEUSAS

Atveskit Prometėją!

(Tamsa ir Baimė įveda Prometėją)

Ir pakvieskit

į teismą liudininkus. Mes privalom
viešai išnagrinėti šitą bylą –
tegul tai bus geriausias pavyzdys
tiesos ir teisingumo! Mes privalom
parodyti ir dangui, ir žmonėms,
kad esam išrinkti žiūrėti teisybės.

(Įeina Piemuo, Žemdirbys, Moteriškė, Hefaistas, Japetas, Inachas, Žyniai ir kt.)

Beje, kur Skulptorius? Pašaukit jį!

Aš leidžiu jam žiūrėti į mane
ir mano atvaizdą iškirsti medy.

Įbėga Skulptorius, sulinkęs po medžio stuobriu. Ilgai ieško scenoje patogios vielos

CHORAS

Jau netoli, ak, netoli tas laikas,
kai mes turėsime statulą jo garbint,
ant kelių pult prieš ją, aukas aukot jai:
taip mūsų rankom kuriami dievai.

DZEUSAS

Nors jo kaltė įrodyta ir aiški,
mes pakartojam: kaltiname jį
pavogus ugnį, dangiškąją ugnį,
kuri mums buvo pasiūsta kaip ženklas,
kad mes taipogi esam dievas...

ŽYNIAI

Dievas!

Aukščiausias, teisingiausias, galingiausias...

CHORAS

Kalbėki, Prometėjau! Tavo protas
ir išmintis tave galbūt išgelbės.

PROMETÉJAS

Ką čia kalbėt! Tai buvo taip seniai,
kad net ir prisiminti nevertėtų.
Ganiau avis. Tenai, kur iš kalnų
į slėnį leidžiasi Asopo upė...

DZEUSAS

Prašau įsidėmėt: kieno tai žemė?

ŽYNIAI

Aukščiausio Dzeuso! Teisingiausio
Dzeuso!

PROMETÉJAS

...audra užėjo, ir žaibų vilyčios
į žemę pasipylė – kaip lietus.
Ant upės kranto jau beveik nudžiūvęs
alyvmedis kerojo. Su trenksmu,
viena per kitą, dvi žaibų vilyčios
susmigo į jo stuobrį. Išsigandęs
kritau ant žemės. Kai pakėliau galvą,
alyvmedis liepsnojo. Visą naktį
jis degė tartum saulė. Paryčiui
išblėso ir užgeso. Prislinkau
pasižiūrėt. Nulaužęs sausą nendrę,
ėmiau anglis ir pelenus žarstyti –
galvojau rasiąs tas dvi vilyčias,
kurios čia į alyvmedį susmigo.
Neradęs nieko, prie avių grįžau.
Tekėjo saulė. Puoliau tad ant kelių,
prie lūpų priglaudžiau tą sausą nendrę
ir pūsti ją ėmiau – kaip ožio ragą.
Staiga matau: iš nendrės strykt ugnis!
Tokia nedidelė, maža liepsnelė.
Trenkiau tą nendrę ant sausos žolės –
žiūriu, kad ir žolė užsiliepsnojo.
Tada ir supratau, kad jai reik maisto.
Nulaužęs stagarą pasiūliau – tinka.
Daviau jai kerpių, samanų, šakų –
prarijo viską. Kai įsidrąsinęs
ją paliečiau ranka – piktai įkando.
Vandens užpyliau – ėmė šnypšt ir gesti...

Kai, pastebėję dūmus, iš kalnų
prie mano laužo piemenys atbėgo,
aš jau turėjau prijaukintą ugnį.

DZEUSAS

O ką toliau su ta ugnim darei?

PROMETĖJAS

Aš atnešiau ją tau. Tą pačią dieną.
Atsimeni, kaip tu išsigandai,
kaip išvijai mane, nors aš tau rodžiau,
kaip reik bendrauti su ugnim, kaip elgtis.
Tada aš ją ir nunešiau kitiems.
Tiktai pamatęs, kad jinai naudinga,
kad šildo būstą, kad išverda mėsą,
kad nuo vilkų nakčia avis apsaugo –
tu įsakei atnešti ją ir tau.

Tu ją gavai.

DZEUSAS

Gavau, bet paskutinis!
Tu mano ugnį – dieviškumo ženklą,
kurį dangus man siuntė, – pasigrobęs
išdalijai visiems...

CHORAS

O, Prometėjau!
Tu savo protu, išmintim, drąsa
davei mums ugnį – kuriančiąją gėlę,
palaimą, šviesą, šilumą ir džiaugsmą!
Tu mus visus prilyginai dievams.

DZEUSAS

Ko čia tos mergšės karksi? Išvarykit!

OKEANAS

Negalima. Tai choras. Kaip žinia,
tragedijoj privalo būti choras.

DZEUSAS

Čia, seni, ne tragedija, o teismas.

OKEANAS

Toks teismas – tai tragedija.

DZEUSAS

Nutilk!
Jei ne – pas savo tėvą atsidursi.
Pakvieskit liudininkus. Išklausysim.

TREČIAS EPEISODIJAS

Žyniai atitempia Žemdirbį

TAMSA

Ką, Žemdirby, galėtum pasakyti
apie tą ugnį, kur iš jo gavai?

ŽEMDIRBYS

Tebus ji prakeikta! Ir ji, ir jis.
Supleškino vargingą mano būstą.
Dabar ir vėl oloj aš gyvenu.
Nereik man tos ugnies!

TAMSA

Teisingai. Ačiū.

(Žyniai įstumia Piemenį)

Ką, Piemenie, norėtum pasakyti
aukščiausiam teismui apie Prometėją?

PIEMUO

Ką pasakysiu? Taigi pasipūtęs
ir išdidus, nes gyrėsi visiems,
kad jį ugnis padarius nemirtingą...

ŽYNIAI

Baisi ir neregėta šventvagystė:
jis drįsta susilyginti su dievais!

OKEANAS

Ko, Dzeuse, šitie tavo jaučiai baubia?

DZEUSAS

Tai mano choras, seni. Pats sakei:
tragedijoj privalo būti choras.

Žyniai prilaikydami įveda Moteriškę

BAIMĖ

Sakyk mums, gerbiamoji Moteriške,
kokių gėrybių davė tau ugnis?

MOTERIŠKĖ

(verkdama)

Prarijo ji, beširdė, mano vaiką!
Prarijo kaip šapelį... kaip žolytę...

(Puola Prometėją)

Tu, niekdary, tik tu dėl visko kaltas!

BAIMĖ

Išveskit ją! Tegul įeina Kalvis.

Įeina Hefaistas

PROMETĖJAS

Hefaistai, tu turi apginti ugnį!
Nes kas gi, jei ne ji, tave išmokė
kalvystės meno?

HEFAISTAS

Taip, ugnis ir tu.

Ugnis, aukščiausias teisme, geras daiktas.

Bet ji privalo priklausyti vienam.

PROMETĖJAS

Hefaistai, atsipeikėk!

HEFAISTAS

Taip, vienam.

Kitaip nebus jokios tvarkos.

DZEUSAS

Šventa tiesa!

Vienam ji buvo ir siūsta. Bet šitas
beprotis išdalijo ją visiems.

Ir kas iš to išėjo? Patys matot:

nelaimės, bėdos, ašaros, kančia...

Bendruomenė, kurią man reik valdyti,
suiro, susiskaldė. Įsakau

rytoj visiems atnešti savo ugnį

ir ją išpilti į Hefaisto žaizdą.

Jei pamatysiu kur dūmelį kylant,

nepagailėsiu (jūs pačių gerovei)

nei moterų, nei vyrų, nei vaikų!

Nuo šiol privalot vienas kitą sekti:

pajusit ugnį smilkstant pas kaimyną –

praneškite man. Atlyginta bus dosniai.

JAPETAS

(puola prie Prometėjo)

Vaikeli mano, ką tu padarei!

Kaip mes dabar gyvensim, vienas kitą

įtarinėdami ir sekdami?

DZEUSAS

Mes pavedam Hefaistui saugot ugnį.

Iš jo, mums leidus, jūs kiekvienas

galėsit pasiimti jos, kiek reiks.

Hefaistui už jo rūpestį, už vargą

kiekviens privalote atvest po avį,

atnešti po ąsotį vyno ir

po vyrišką kepurę miežių. Viskas.

PROMETĖJAS

Hefaistai, broli, ir tave nupirko?

Tu juk buvai pirmasis, su kuriuo

aš pasidalijau šventa ugnim,

atskleisdamas jos paslaptį ir jėgą.

Parsidavei ir tu...

HEFAISTAS

Man reik gyventi.

Tėvai seni... be to, ką tik vedžiau.

PROMETĖJAS

Pasižiūrėk į senį Okeaną:

toks pulkas dukterų – o jis tik vienas!
Bet elgiasi garbingai.

OKEANAS

O, jei aš
turėčiau dvylika sūnų! Tai šitas
(*Rodo į Dzeusą*)
čia nesėdėtų šiandien...

CHORAS

O, laikai!
Už saują miežių ir už vyno šlaką
parduodamas ir draugas, ir ugnis.
Pasižiūrėkit, žmonės, į Hefaistą!
Pasižiūrėkite ir atsiminkit:
te atsivėrus žemė mus praryja,
jei išdavystė laimę jam atneš!

KETVIRTAS EPEISODIJAS

Dzeusas prieina prie Prometėjo, pasiveda jį kiek į šalį

DZEUSAS

Dabar matai, kiek daug baisių nelaimių
pridarė ta ugnis visiems žmonėms!
Girdėjai pats, ką čia, teisme, kalbėjo
ir žemdirbių, ir piemenų atstovai...

PROMETĖJAS

Jie nemokėjo su ugnim bendrauti.

DZEUSAS

Ak, nemokėjo! Jau verčiau sakytum,
kad jie kol kas dar neverti ugnies.
Ir pats matai: vergai! O tu norėjai
paversti juos laisvais ir nemirtingais,
prilyginti juos dievams... Ak, mano mielas,
juokinga visa tai, nerealu.
Greičiau Borėjas iš pietų ims pūsti,
greičiau jau upės ims tekėti į kalnus,
nei žmonės taps dievais! Tik išrinktiesiems,
tokiems kaip aš... ir tu... ugnis priklauso.

(*Prometėjas tyli*)

Ir pats matai – jie tos ugnies nenori,
nemoka ir nesugeba valdyti jos.
Pasidalykime ją tarp savęs!
Aš būsiu pats vyriausias. Kaip ir dera.
Tu – mano padėjėjas. Pamatysi,
kiek mes išspausime iš tos ugnies!
Juk pats minėjai, kad joje dar slypi
daug nuostabių dalykų.

PROMETĖJAS

Ugnyje

yra daug gėrio, bet yra ir blogio.

Ką tu renkies?

DZEUSAS

Suprantama, kad gėrį.

PROMETĖJAS

Matai, jei gėris tik vienam priklauso,

tai jis ne gėris.

DZEUSAS

Kaip tatai suprast?

PROMETĖJAS

Ugnis, **vienam** priklausanti, – tai blogis.

DZEUSAS

Vadinasi?..

PROMETĖJAS

Vadinasi, ugnis

visiems žmonėms privalo priklausyti.

DZEUSAS

Tai paskutinis tavo žodis?

PROMETĖJAS

Taip.

DZEUSAS

Kvailys!

Kerta jam savo „žaibais“

SKULPTORIUS

Šviesiausias Dzeuse! Pakartokit!

Dar sykį pakartokit šitą smūgį:

jis toks būdingas jums! Kiek daug jėgos

ir švento pykčio! Dievas ir valdovas...

Taip, dievas ir valdovas – žaibo smūgy!

DZEUSAS

(įpykęs muša Jį „žaibais“)

Aš pakartosiu tau, kvaily, tą smūgį!

Triskart po dešimt kartų pakartosiu –

gal tu tada ir atsiminsi jį.

Šalin iš čia! Nesimaišyk po kojų!

SKULPTORIUS

(išbėgdamas)

Aš tik norėjau... patį būdingiausią

šviesiausio Dzeuso judesį... pagaut.

ŽYNIAI

Įtūžo mūsų dievas ir valdovas.

Kaip svaidosi žaibais! Gal sugiedokim

jo mėgstamiausią ditirambą – „Dzeusui“?

(Gieda)

Tu šviesiausias,
galingiausias
mūs valdovas
ir globėjas!

Tu teisingas,
išmintingas!

Kvailas –
vienas Prometėjas.

KORIFAJAS

Dabar tave nekaltą, Prometėjau,
apkaltins ir nuteis. Dabar tu vienas.
Net ir Hefaistas – artimiausias draugas –
tave apleido. Baimė ir tamsa
kaip sunkūs akmenys užgriuvo žmones:
tau niekas nepadės. Net ir numirt.

PROMETĖJAS

Tiktai tikėjimas jumis. Tik jūsų
ištikimybė dieviškajai ugniai.

PENKTAS EPEISODIJAS

DZEUSAS

O, kaip sunku valdyt jus, mano žmonės!
Kokia našta būt teisingumo sargu,
kai reikia baust arba pasigailėt!
Mes bandėm perkalbėti Prometėją,
jo klaidą jam išaiškinti mėginom –
deja, deja! Atrodo, deivė Atė
jam protą bus pamaišiusi. Na, ką gi,
mes priversti vardan visų gerovės
iš sveiko kūno pūlinį išpjaut.

PROMETĖJAS

Girdėjau tavo nuosprendį: liepei
tau atiduoti ugnį. Kaip, aš klausiu,
dabar tau atiduosiu tai, kas dega
štai čia – širdy?

DZEUSAS

Išlupsime! Išplėšim!

PROMETĖJAS

Tai bus jau ne ugnis, o pelenai.

DZEUSAS

Esu girdėjęs: pelenai – trąša.
Jais ir patręšim dirvą paklusnumui.

PROMETĖJAS

Vergystei, Baimei, Prievartai ir Tamsai.

DZEUSAS

Ne gražbyliaut atėjom. Tęsim bylą.

ŽYNIAI

Šviesiausias Dzeuse! Jūsų pavesti,
mes jau seniai stebėjom Prometėją.
Tai pavojingas ir baisus žmogus.
Negerbia vyresniųjų, ardo tvarką,
jaunimą tvirkina ir atsisako
giedoti ditirambus Dzeuso garbei.
Kalnų tarpekly, prie Ožkų uolų,
slapta įsirengė ugnies šventyklą
ir ten dabar aukoja ériukus,
kurie, šviesiausias Dzeuse, mums priklauso.
O Dionisijos? Atsimenam gerai,
į ką jis pavertė šią gražią šventę.
Į orgijas. Su fakelais, nuogi
vaikiniai ir merginos kiaurą naktį
po vynuogynus ir po kalnus dūksta.
Jis atgaivino vėl tą šlykštų šokį –
satyrų sakinidę. Jis prie lyros
ožių ragus pritaisė, kad garsiau
už mūsų lyrą jo lyra skambėtų...

DZEUSAS

Kvailiai! Ir jus ragus prisitaisykit.

ŽYNIAI

Mes ne garsumo siekiam – nuoširdumo.
Tačiau baisiausia, Dzeuse, kad jį
nepripažįsta jūsų dieviškumo
ir šaiposi iš jūsų ir iš mūsų,
jaunimą moko garbinti Eosą,
Selenę, Hesperą... Prisigamino
Hekatės atvaizdų ir juos pastatė
prie didesnių takelių ir kelių.
Mes manome, jog reiktų paskubėti
su jūsų atvaizdu...

DZEUSAS

Labai teisingai.

Pašaukit Skulptorių!

(Žyniai vėl grąžina Skulptorių prie darbo)

Draudžiu visiems

kitus dievus statyt aukščiau už Dzeusą!

Pirmiausia Dzeusas, o paskui kiti.

Žyniai privalo šituo pasirūpint.

ŽYNIAI

Šviesiausias Dzeuse! Jeigu tau vienam
ugnis būt atitekus – mes prisiekiam,
kad jau dabar tu būtumei vyriausias
ir galingiausias tarp visų dievų.

DZEUSAS

Dabar ugnis jau priklausys tik mums.
Tad ar ilgai dar mes turėsime laukti,
kol visiškai sudieviškėsime?

ŽYNAI

Dzeuse!

Tai priklausys nuo to, kaip pasielgsi
su savo priešininku. Jo kaltė
įrodyta.

DZEUSAS

Tad ką gi jus mums siūlot?

ŽYNAI

Mes klausėmės šventajam ažuolyne,
ką sako lapai, o šį rytą būrėm
iš gaidžio vidurių: likimas nori,
kad Prometėjas mirtų.

CHORAS

Adrastėja,
kerštingoji likimų šeimininke!
Tu nukerpi auksinėm savo žirklių
gyvybės siūlą – didįjį stebuklą
ir šventą ugnį mūsų širdyse
užgesini juodom, kaulėtom rankom.
O, nepaliki mūsų tamsoje
be kelrodžio ir be šviesos! O, būki
ir mums, ir Prometėjui gailestinga!

DZEUSAS

Aš negaliu jo bausti mirtimi,
kol jis dar neišpasakojo visko
mums apie ugnį, kol visų jos galių
ir paslapčių neatskleidė.

KORIFAJAS

O, Dzeuse!

Jis galingesnis už tave: ugnis
jame gyvena. Tu prieš jį bejėgis.
Ugnis – sparnuotoji dievų dvasia –
jį sergės ir globos, jį gins ir gelbės.

ŽYNAI

Privalome tau pasakyti, valdove,
kad Prometėjas tapo pavojingas
ir tau, ir tavo sostui: neseniai

pabėgo, Dzeuse, vienas tavo vergas.
Tai Prometėjas bėglį dvi savaites
vadinamoj ugnies šventykloj slėpė.
Sukurstęs pasiuntė jį prieš tave.
Ir štai – sargybiniai sučiupo vergą,
ketinantį padegti tavo būstą.
Kankinamas jisai prisipažino,
kad Prometėjas prieš tave eit liepęs.

DZEUSAS

Atveskite tą vergą!

ŠEŠTAS EPEISODIJAS

Sargyba įveda leisgyvį Vergą ir paklupdo jį prieš Dzeusą

DZEUSAS

Na šunie,
ar tai teisybė?

VERGAS

(ilgai žiuri į Prometėją)

Melas... melas... melas!

Aš nebuvo pabėgęs. Niekados
neketinau padegti tavo būsto.

Mane kankino... ir žadėjo laisvę,
jei pakartosiu jų žodžius teisme.

Aš ir kartoju: melas! Šitą žmogų

(Rodo į Prometėją)

aš pirmąkart matau. Dabar aš laisvas.

(Sukniumba)

DZEUSAS

Pribaikit jį akmenimis.

(Itūžęs purto savo „žaibus“ virš Žynių galvų)

Ū, niekšai!

Nutukę dykaduoniai! Nepajėgia
surasti liudininko! O prie stalo
kaip kiaulės pirmutiniai puola...

PROMETĖJAS

Žmonės!

Ar matėt? Ar girdėjot? Ar supratot?

Jėga ir Prievarta, Klasta ir Melas,
tie godūs, nepasotinami žvėrys,
pakėlę galvas dairosi aukos.

Į mūsų širdis ir į mūsų ugnį

jie tiesia savo kruvinus nagus.

Dievai ugnim panoro išbandyt mus,

ar mes **dar** gyvuliai, ar mes **jau** žmonės.

Tad kas gi mes? Jei mes **dar** gyvuliai,
tai atiduokim savo ugnį Dzeusui,
su ja – ir savo širdį, laisvę, protą,
svajonę, sąžinę... Jei mes **jau** žmonės,
tai būkime šventos ugnies verti
ir ginkimės nuo Prievartos ir Melo,
Tamsos ir Baimės. Ginkimės ugnim.
Neatiduokit jos, neatiduokit!
Į kalnus neškit ją, miškuos paslėpkit,
nešiokitės ją savo širdyse
ir su visais dalykitės kaip broliai.
Išsaugokit bent mažą kibirkštėlę,
kad perduotumėt ją kitoms kartoms.
Ar matėte, koks išdidus ir laisvas,
lyg fakelas visuotinėj tamsoj,
už žmogiškumo ir teisybės ugnį
tas Vergas mirė? Jis neturi vardo.
Vadinkim jį tikroju žmogumi.
Ir atsiminkim jį...

ŽYNAI

Jis piktžodžiauja!
Niekingą šunį ir bevardį vergą
vadina žmogumi...

DZEUSAS

Tai maištas! Maištas!

ŽEMDIRBYS

Jis ragina neatiduot ugnies,
kovot už ją ir kaip tas vergas mirti.
Beprasmiška ir kvaila. Jau sakiau,
kad aš iš jos, be vargo ir nelaimių,
daugiau jokios naudos nesu patyręs.
Aš laiko neturiu ją prižiūrėt.
Kas kita – Dzeusas. Ką čia daug šnekėti –
aš atiduodu ugnį jam.

Atsistoja prie Hefaisto

MOTERIŠKĖ

Ir aš!
Kiek rūpesčių ir vargo prisidėjo
mums, moterims, su ta ugnim: privalom
ją kurstyti, aplink ją tupinėti,
vaikus ir būstą saugoti nuo jos...

Atsistoja prie Hefaisto

PIEMUO

Mums, piemenims, ugnis gal ir naudinga:

kai naktys šaltos – galima sušilti,
išsidžiovint drabužį... Pastebėjom,
kad ir vilkai jos baidosi... Tačiau
dėl to už ją numirti?..

Atsistoja prie Hefaisto

DZEUSAS

Prometėjau!

Dabar matai, kad žmonės patys... **patys**
išsižada tavęs ir tos ugnies.

Dabar tu vienas. Pagaliau... tu vienas!

CHORAS

Koksai tamsumas! Koks nedėkingumas!

Ką jūs, dievai, su žmonėmis padarėt,

kad jie apako ir prarado garbę,

kad vėl kaip žvėrys lenda į olas,

atsižadėdami vilties ir tikslo,

sutrypdami dangaus ugningą gėlę,

vos teišdygusią jų širdyse?

O, vargas, vargas! O, nakties ilgumas!

O, mažas žiburėlis tamsoje!

DZEUSAS

Mes džiaugiamės, matydami, kaip žmonės
su meile artinasi prie mūsų sosto.

Į meilę mes malonėmis atsakom.

Tau, Žemdirby, mes duodam žemės sklypą –
dvi stadijas į ilgį ir į plotį.

Tau, Piemenie, penkias avis éringas

padovanojame. Tau, Moteriške,

atrėžiam audeklo šešias alkūnes...

HERA

Ar ne per daug švaistais?

DZEUSAS

Taip reikia, Hera.

Greit viskas šimteriopai grįš atgal.

ŽEMDIRBYS, PIEMUO, MOTERIŠKÉ, HEFAISTAS

(suklaupę, gieda)

Tu šviesiausias,

maloniausias

mūs valdovas

ir globėjas!

Tu teisingas,

išmintingas...

Užsikerta

PROMETÉJAS

Kvailas –

vienas Prometėjas!
Giedokite, giedokit, žmonės, himną
vergystei savo, tamsai ir aklumui!
Giedokit, žmonės, nesuprasdami,
kad patys giedat himną savo gėdai.
O, kaip lengvai perduoda jūsų kūnas
ir dvasią, ir svajonę, ir idėją!
Galvijai, žemė, rūbai... Nieko nauja:
juk išdavystė visados gausiau
atlyginama nei ištikimybė.
Ne širdyje kūrenot šventą ugnį,
ne širdyje ją laikėt, o pilve.
Turtėkite ir eikit paskui Pilvą.
Laimingo kelio! Čiupkit, griebkit, plėškit!
Jei netikėtai rastumėte žvaigždę,
nukritusią ant žemės, – tai prarykit
arba nuneškit ją kokiam nors Dzeusui
ir pagarbiai uždėkit ant galvos.
Šliužai, menkystos... O galvojau – žmonės!
Tamsos! Daugiau tamsos! Kūrenkit tamsą
ir glostykite Pilvą – savo dievą.
Galvijai, žemė, rūbai... Cha cha cha!
Nejaugi naktį, į žvaigždėtą dangų
pakėlę galvas, jūs nejaučiat nieko?
Nejau, pamatę sklendžiantį erelį,
nepagalvojat nieko? O rytais,
kai saulė teka ir kalnų viršūnės
užsiliepsnoja dangiška ugnim?
O vaiko juokas? O žolės augimas?
Kiek daug pasaulyje ir mumyse
nesuprasto, baugaus ir paslaptingo!
Įtempkime ir protą, ir jausmus,
ir dangų tyrinėkime, ir žemę,
ir žmogų, ir dievus. Ir savo sielą.
Ieškokim ryšio. Ir prasmės. Ir tikslo.
Dalykimės stebuklu su visais
ir niekad jo vienam neatiduokim.
Štai kas yra UGNIS. Ir aš maldauju
ant kelių atsiklaupęs, aš prašau jus,
aš reikalauju: būkite laisvi
ir nepaverskite ugnies grandinėm,
kurios sukaustys jus...

SEPTINTAS EPEISODIJAS

DZEUSAS

Gerai kalbėjai.

Davei neblogą mintį mums... Hefaistai,
paimk to vergo grandines. Ir kūjį.
Matai tą uolą? Taigi mes įsakom
prie tos uolos prikalti Prometėją:
nesusitepsim rankų jo krauju,
be to, paliksime jam galimybę
vienatvėj apmąstyti savo klaidą.
Kai jis viešai išsižadės ugnies
ir atiduos ją mums – jis vėl bus laisvas.

ŽYNIAI

Koks išmintingas nuosprendis, o Dzeuse!
Kiek daug jame pamokančios teisybės
ir dieviško gailestingumo!

JAPETAS

(puola ant žemės prieš Dzeusą)

Dzeuse!

Pasigailėk jo! Dovanok! Atleisk!
Vienintelis sūnus... o aš jau senas –
kas beglobos mane, kas bemaitins?

PROMETĖJAS

Nereikia, tėve! Kelkis, nesižemink!
Ir tavo kančios, ir žila galva
tebūna gyvas priekaištas jų baimei,
jų tamsai ir aklumui. Kelkis, tėve!
Juk pats ne sykį man esi kartojęs:
jei nori, kad kiti tikėtų, reikia
įrodyti, kad pats tiki...

DZEUSAS

Hefaistai!

Ko delsi? Kalk!

PROMETĖJAS

Kalk, mano broli, kalk!
Tik ar gerai užgrūdinai grandinę?
Ar pelenų į vandenį įpylei,
kad geležis tvirtesnė būtų?

DZEUSAS

Kalk!

PROMETĖJAS

Hefaistai, kalk, jei tavo ponas liepia.
Tai bus brangiausi tavo kūjo smūgiai,
nes jais likimas kuria himną žmogui,
jo išsvermei ir jėgai, jo didybei.

Hefaistas kala

CHORAS

O, mūsų akys! Vargšės mūsų akys,
kurios regėjo viską! Kaipgi jos
dabar žiūrės į žmogų ar į saulę?
O, mūsų ausys! Vargšės mūsų ausys,
kurios girdėjo viską! Kaipgi jos
galės dabar žmonių kalbos klausytis?
O, mūsų lūpos! Vargšės mūsų lūpos,
kurios tylėjo! Kaipgi jos dabar
galės kalbėti ir nusišypsoti?
O, mūsų rankos! Vargšės mūsų rankos,
kurios jo neapgynė! Kaipgi jos
galės dabar pasveikinti kitą žmogų?
O, mūsų širdys! Vargšės mūsų širdys,
kurios jį išdavė...

Hefaistas trenkia kūjį į žemę ir pripuolęs apkabina Prometėją

HEFAISTAS

Aš negaliu!

Tu pražudei mane. Tu, Prometėjau,
sudeginai mane... Užgeso džiaugsmas.
Aš ne žmogus, o sauja pelenų.

PROMETĖJAS

Per silpnas pasirodei, kad galėtum
pakelti išbandymą ugnim.

Hefaistas išbėga

DZEUSAS

Hefaistai,
mes atimame ugnį iš tavęs!
Per silpnas pasirodei... Žemdirby,
paimk tą kūjį! Kalk!

Žemdirbys kala

PROMETĖJAS

Kai arsi lauką,
kurį tau šiandien Baimė dovanojo,
pakėlęs galvą, pažiūrėk į kalnus,
pažvelk į šitą uolą: tavo duona,
kurią tu užauginsi, bus kieta,
o baimė jos netekti bus sunki,
kaip ši uola...

DZEUSAS

Užtenka. Piemenie,
dabar paimk tą kūjį tu. Ir kalk!

Piemuo kala

PROMETĖJAS

Atsimeni, kaip mes naktim prie laužo
žiūrėdavome į žvaigždes? Aplinkui

akla tamsa, o ten, aukštai, pasauliai,
kuriems mes sugalvojome vardus:
Plejadės, Sirijus, Eosas, Orionas...
Kokie vardai! Kiek daug juose šviesos!
Tegu kasmet, bičiuli, tavo avys
tau atveda po du avinėlius,
o tavo protas iš Tamsos tarpeklio
tegu pakyla į Šviesos viršūnes...
Piemuo meta kūjį ir kerta Prometėjui per veidą

PIEMUO

Čia tau už tai, kad ten, kalnuos, prie laužo
tu taip gražiai kalbėjai apie žmogų,
kad taip begėdiškai mums melavai:
gražus, didingas, dieviškas ir laisvas...
Cha cha! Žmogus – bjaurus, niekingas vergas.
Tai kam dar žadint ilgesį ir viltį,
kam į žvaigždes jį kelt? Kad, žemėn grįžus,
jam būtų dar sunkiau?

DZEUSAS

Teisingai kalba.
Pridėkit piemeniui dar dvi avis.

PIEMUO

Nereik man tų avių! Aš išeinu į kalnus.
Tenai mažiau žmonių. Mažiau ir blogio.

DZEUSAS

Dabar gali sau eiti. Moteriške,
patikrinki grandinę – ar gerai
atliko **žmonės** savo darbą?
Moteriškė apžiūri prikaltą Prometėją

MOTERIŠKĖ

Taip,
atsakančiai prikalta! Pats Titanas
jų nenutrauktų...

PROMETĖJAS

Vargše Moteriške!
Ar tu žinai, kokiom baisiom grandinėm
tave sukaustys vyras ir šeima?
Tu būsi vergė. Viską iškentėsi.
Mylėdama aukosies. Kaip ir aš.
Ir savo meilę vilksi tartum uolą.

DZEUSAS

(iškilmingai)

Tai buvo teismas, kuriame ne aš,
o jūs VISI jį kaltinot ir smerkėt:
ir žemdirbiai, ir piemenys, ir Kalvis,

ir Moteriškė... Smerkiame ir mes,
nes mums brangiausia – jūs visų gerovė.
Jūs – pasmerkėt, ir jūs – įvykdėt bausmę.
Džiaugiuosi jūsų sąmoningumu.
Mes paieškosim dieviškų malonių
ir bent po vištą duosim kiekvienam.
Tačiau svarbiausia – mūsų dėkingumas,
kurį norėtumėm išreikšti taip:
tarnauti jums, o mano žmonės, laimė!

ŽYNIAI

Pridursime: tarnauti ir valdyt.

AŠTUNTAS EPEISODIJAS

Įbėga mergelė Ijė – plakdami rykštėmis, ją visą laiką vejasi du vergai

IJŲ

O, leiskit man sustot! Bent valandėlei...
atgauti kvapą... jau nebėr jėgų.
O upių, ežerų, šaltinių deivės –
gaivinančios Najadės! Bent gurkšnelį...
bent vieną lašą man... vandens. Vandens!

Okeanas prišokęs pagirdo Ją

OKEANAS

Vaikeli mano, kas gi atsitiko?
Kokia nelaimė vejasi tave?

IJŲ

Pasigailėjimo meldžiu... teisybės!

CHORAS

Pasigailėjimo, sakai! Teisybės?
Deja, čia jų nebuvo ir nėra.
Čia tiktai smurtas, tik tamsa ir melas.
Čia ir žmogus, ir jo kančia – tik mažas
bevardis ir bejėgis vabalėlis
po visagalės Prievartos padu.

ŽYNIAI

Čia teisingiausias ir šviesiausias Dzeusas!
Papasakok, mergele, savo bėdą:
jis išklausys tave, jis tau padės.

IJŲ

Jis išklausys! Cha cha... Jis man padės!
Padės, kaip vilkas padeda aveli.
Pagelbės – taip kaip vanagas paukšteliui.
Žiauri, beširdė Hera – jo žmona –
mane šį rytą karve išvadino,
paleistuve, begėde... ir pristatė
tuos du vergus su rykštėmis, prisakius

mane išvyti į pasaulio kraštą.

Taip ir lakstau aš, vargšė, visą dieną,
nes kurgi man iš gimto slėnio bėgt?

HERA

Sakiau: į kalnus ginkit ją, į kalnus,
kur visos karvės ganosi.

VERGAI

Valdove!

Uždusome... nėra jėgų... nespėjam...

IJÓ

Vos tik sustoju atsikvėpt – tuoj tiedu
prišokę plaka rykštėm... Jau prakeikiau
pasaulį ir likimą, ir save...

CHORAS

Kodėl, už ką tave kankina šitaip?

DZEUSAS

Gana! Nereikia. Mes neturim laiko.
Jos bylą nagrinėsime rytoj.

HERA

Aha, nereikia? Užtari, vadinasi...

Aš pasakysiu jums, kodėl, už ką.

Ši pasileidus karvė... karvė... Karvė!

Vilioja mano vyrą!

IJÓ

Aš? Jos vyrą?

Tą šlykštų, gašlų kuilį?..

ŽYNIAI

Piktžodžiauji!

Šviesiausias Dzeuse, trenk į ją žaibais...

IJÓ

Jei taip, tai aš papasakosiu tiesą.

DZEUSAS

(rėkia)

Užtenka tų istorijų! Užtenka!

HERA

(irgi rėkia)

Tegu pasako! Taip, aš rei-ka-lau-ju.

Ko gero, žmonės pagalvos, kad Hera
ją neteisingai nubaudė...

DZEUSAS

(apatiškai)

Kaip nori...

Tiktai prašau, mieloji: nesijaudink.

IJÓ

Prieš tris dienas upelyje skalbiau

chitoną savo. Tik staiga iš krūmų
išlindo šitas... Taip, švie-siau-sias Dzeusas.

DZEUSAS

(mėgina prieštarauti)

Prieš tris dienas mes buvome išvykę.

IJÓ

Taip, jūs išvykę buvote... į krūmus.

HERA

Tegu ji pasakoja. Netrukdyk!

IJÓ

...priėjo... toks meilus. Ir siekia glostyt.

Aš pasitraukiau. Jis tada ir sako:

„Gražuole mano! Per ilgai mergauji...

Ateik šį vakarą į Lernos pievą,

kur tėvo ožkos ganosi. Ateik...”

Aš išsigandus į namus parbėgau.

Maniau, kad viskas tuo ir baigsis. Kur tau!

Per savo vergą kitą dieną jis

skarelę atsiuntė. Aš ją suplėšiau...

HERA

Aha, tai štai kur ta skarelė dingo!

O aš liepiau nuplakti savo vergę...

IJÓ

Tada jis ėmė persekioti tėvą.

Pirmiausia Dzeusas jį papirkė mėgino.

Paskui pradėjo gąsdinti ir grasinti.

Ir tėvas neišlaikė. Vakarop

jis man ir sako: „Gal nueik, vaikeli,

į Lernos pievą...”

DZEUSAS

(rėkia)

Karvė! Ji meluoja!

IJÓ

Paklauskite tėvo.

OKEANAS

Pasakyk, Inachai,

ar tai tiesa?

INACHAS

Tiesa. Pirmiausia Dzeusas

atvarė dvi ožkas. Inachai, sako,

čia tau. Malonėm, sako, apipilsiu,

jeigu Ijó su manimi suguls...

HERA

(Dzeusui)

O tu sakei, kad jas vilkai sudraskė,

tas dvi ožkas...

DZEUSAS

Tai buvo kitos ožkos.

Ne tos, o kitos...

HERA

Kaip! Ne tos, o kitos?

Ir visos jos prapuolė Lernos pievoj?

Tai ar mes turim dar ožkų? Ak, mirštu!

(Nualpsta)

DZEUSAS

Gabenkit ją namo. Sakiau! Sakiau:

nereikia tų istorijų... Ū, bobos!

Kokios Erinijos tą kvailą mergšę

atvijo čia?

VERGAI

Tai mes, švenčiausias Dzeuse.

DZEUSAS

A, taip... tikrai. Buvau užmiršęs. Vykite

ją į pasaulio kraštą. Vykite, vykite

toliau nuo mūsų dieviškų akių.

Brangiausia, mylimiausia mūsų Hera

ją nubaudė teisingai: iš tikrųjų

ši mergšė mus mėgino suvilioti.

Tai darė jos prakeiktas jaunas kūnas:

žinodama, kad mes lindėjome krūmuose,

ji nusirengus ėmė skalbti chitoną!

Begėdė, pasileidė!

(Vergams)

Ko laukiate?

Sakiau, kad vykite ją!

Plakdami rykštėmis, vergai vaiko mergelę lėjo po sceną

ŽYNIAI

Taip jai ir reikia:

nepanorėjo dieviškų glamonių,

už tai dabar paglamonės ją rykštės.

Kokia prasminga ir graži bausmė!

DZEUSAS

Dabar – namo. Pavargom ir išalkom.

Na, ir dienele. Ir namie dar laukia

nelengvas pokalbis...

(Praeidamas pro Okeanidžių chorą)

Pasižiūrėkit:

tegul tai būna pamoka ir jums!

Išeina. Girdėti tolstantis

ŽYNIŲ CHORAS

Tu šviesiausias,
maloniausias
mūs valdovas
ir globėjas!
Be malonės
tik du žmonės:
tai Ijo
ir Prometėjas.

DEVINTAS EPEISODIJAS

PROMETĖJAS

Ijó, mieloji! Koks baisus likimas!
Kai pagalvoju apie tavo kančią
ir apie viską, kas tavęs dar laukia,
tai mano skausmas pasirodo menkas,
palyginus jį su tavuoju.

IJÓ

O!
Atleisk man, Prometėjau, kad lig šiolei,
paskendusi savų nelaimių jūroj,
aš dar neapverčiau tavęs. Ak, leiskit
sustot ir apraudoti jį!

CHORAS

Ak, leiskit
sustoti, apraudoti, atsisveikint!
Vergai nustoja plakę Ijó rykštėmis

IJÓ

Atsimeni, pavasarį, kai šventėm
didžiąsias Dionisijas, kai tu
buvai Silenas ir vedei per kaimą
linksmų satyrų būrį? O, tada
praeidamas tu taip pasižiūrėjai,
kad aš net nuraudau... ir pasakei...

PROMETĖJAS

...ir pasakiau: „Ijó, eime į kalnus!“

IJÓ

Manęs neleido tėvas, o paskui...

PROMETĖJAS

...paskui aš išginiau avis į kalnus.
Ir naktimis, gulėdamas prie laužo,
žiūrėdavau į dangų. Man atrodė,
kad visas jis – gilus, žvaigždėtas, aukštas –
žiūrėjo į mane tavom akim.

IJÓ

Dabar...

PROMETĖJAS

...dabar tiktai kančia ir skausmas,
kuris mus suvedė, kad vėl išskirtų.
Abu mus baudžia už ištikimybę,
už tai, kad savo kūno ir širdies
nepardavėm už avį ar už ožką.
Aš taip tikėjau žmonėmis, Ijo,
taip troškau gero jiems ir taip norėjau
jų tamsią buitį ugnimi nušviest,
kad man jų išdavystė ir aklumas
dabar skaudesnis už visas kančias,
kurias kenčiu.

IJÓ

Jie nugalėjo mus.

PROMETĖJAS

Jie išdavė mus, bet nugalėjo.

IJÓ

Tu jų neapkenti?

PROMETĖJAS

Jei neapkėsčiau,
tai būčiau jau nuėjęs su visais,
giedodamas jų vergiškumui himną
ir šlovindamas visagalį Pilvą.
Likau čia tik todėl, kad juos myliu.
Kad pažinau juos. Nes **pažinti** žmones
ir vis dėlto **mylėti** juos – tai laimė!

IJÓ

Tai skausmas ir kančia.

PROMETĖJAS

Ijó, tai džiaugsmas.
Per skausmo ir kančios didybę –
džiaugsmas.
Per melą, tamsą, prietarus – šviesa.
Per prievartą ir paklusnumą – laisvė.
Per baimę ir per neviltį – drąsa.

IJÓ

Nesuprantu tavęs.

PROMETĖJAS

Nesupranti,
tačiau elgiesi taip, kaip aš kalbėjau.
Tai mūsų **pergalė**, kurios jie niekad
iš mūsų neatims. Išsisklaidys
tie debesys, kurie dabar mus gaubia,
ir vieną dieną žmonės pamatys

dvi saulės nutviekstas kalnų viršūnes.
Ir šlovins mūsų drąsą. Ir tada
už mūsų kančią jie **dievus** apkaltins.
Cha cha! Dievus! Taip, žinoma, dievus,
tik tų dievų vardai – Tamsa ir Baimė,
Godumas, Melas, Prievara, Aklumas...
Ir jie, deja, gyvena žmonėse.
Žmogus, Ijo, yra pats savo grobis,
pats savo vergas... Nes nėra dievų,
yra tik tai jų pranašas – žmogus,
pats savo dievas... Štai ką aš norėjau
tau pasakyti, kada šaukiau į kalnus.
Ir dar – aš būčiau tau parodęs žvaigždę,
kurią pavadinau Ijo vardu...

VERGAI

Mes jau negalim laukt. Jus leidžiat laiką
tuščiom ir nesuprantamom kalbom,
o mums – girdėjot – buvo įsakyta
ją nuvaryti į pasaulio kraštą.

PROMETĖJAS

Akliems žmonėms pasaulio kraštas ten,
kur jie vergauja. Jai pasaulio krašto
nėra.

VERGAI

Kaip tai nėra? Mes jį surasim.

PROMETĖJAS

Jis – jumyse. Nereikia nė ieškoti.

VERGAI

Klausyk, tu ten... prie tos uolos! Mums
liepta.

Ir nemanyk, kad mes – tai gyvuliai.

Mes irgi matom, jaučiam ir galvojam.

PROMETĖJAS

Ir kenčiate.

VERGAI

Ir kenčiam.

PROMETĖJAS

Užtatai

kitų kančias privalote suprasti.

CHORAS

Maldaujam jūsų: dar bent valandėlę!

Ak, negesinkite dar šios ugnies,

kurios šviesoj ir žmonės, ir pasaulis

atrodo teisingesnis ir gražesnis.

PROMETĖJAS

Dabar kalbėsiu tik apie tave,
nes privalau tau apsaityti viską.
Ijo, tos marios, nuo kurių atbėgai,
Ijonijos vardu bus pavadintos.
Iš čia tu bėgsi per Kaukazo kalnus,
pasuksi į pietus, pasieksi jūrą
ir perplauksi ten sąsiaurį. Ir žmonės
vadins jį „karvės perplauką“ – Bosporu.
Taip liks pasauliui tavo du vardai
ir padavimas apie tavo kančią.
O apsistosi tu prie Nilo žiočių
ir ten gimdysi sūnus. Vienas jų –
po dešimties trečiasis – bus Heraklis:
jis išvaduos mane...

PIRMAS VERGAS

(kitam)

Žmogus pamišo –
nejaugi jis ketina šitiek metų
išlikti gyvas? Cha, tada tai mergšei
reikėtų jau dabar pradėti gimdyti.

ANTRAS VERGAS

Abu jauni, todėl jiems ir atrodo,
kad jie – tai amžini.

PIRMAS VERGAS

Klausyk, o jeigu...
kur nors kalnuos... taip sakant, nuo uolos
pastumtumėm į prarają tą mergšę?
Ir jai, ir mums lakstyti nereikėtų.

ANTRAS VERGAS

Bijok dievų!

PIRMAS VERGAS

Girdėjai, kaip jis sakė:
„Nėra dievų“?

ANTRAS VERGAS

Tačiau žmogus – yra.
Kiek supratau, jie dėl žmogaus ir kenčia.

PIRMAS VERGAS

Tai gal visai neverta būt žmogum,
jei šitiek daug dėl jo kentėti reikia?
Štai ir dabar, žiūrėdamas į tuodu,
aš pagalvojau: kaip gerai, kad aš
esu tik vergas!

ANTRAS VERGAS

Taigi tas jaunuolis
dėl to ir vargsta, kad yra vergų,

kurie nenori žmonėmis pavirsti.

PIRMAS VERGAS

Vadinasi, ir už mane. Kaip keista!

Ar aš liepiu jam, kaip žmogus man liepia?

ANTRAS VERGAS

Matai, žmogus nuo vergo tuo ir skiriamas,
kad jis pats sau ir liepia, ir įsako.

PIRMAS VERGAS

Kaip įdomu!

ANTRAS VERGAS

Ė, čia ilga šneka.

Atleiskite, jaunuoliai! Mums jau metas.

Ir taip kažin ar spėsime su šviesa
pasiekti pasaulio kraštą. O privalom
vidurnakty vėl būt namie...

IJÓ

Jau bėgu.

Aš taip skubėsiu, kad tikrai greičiau

tau sūnų išvaduotojį atsiųsčiau!

Dėkoju tau už meilę ir už viltį,

už tavo kelią tamsoje... Dabar

iškėsiu viską ir dėkosiu dangui,

kad atsiuntė man kančią, per kurią

aš priartėjau prie tavęs.

Išbėga

EKSODAS

PROMETĖJAS

IjÓ!

Ijo, žvaigždėtoji svajone mano!

Tu toldama artėji prie manęs.

Jau glosto tavo spinduliai man veidą,

ir širdį vėl užlieja šiluma,

ištirpdanti atšiaurų pykčio ledą

ir juodą neapykantos laviną

paverčianti džiaugsminga meile. Žmonės!

Aš vėl myliu! Ir vandenį, ir žolę,

ir gyvulį, ir paukštį, ir šią uolą,

kuri yra GYVENIMAS, – visi,

visi mes džiaugsmo ir kančios grandinėm

prikaustyti prie jos, tik tamsoje

nematom ir nemylim vienas kito.

Štai ši uola. Štai prie uolos žmogus.

Štai vidurys tarp Nieko ir tarp Visko.

Štai mūsų Žemė – didelė uola,
atskilusi nuo saulės ir paskendus
tamsybės jūroj – pažiūrėkit, žmonės:
tai milžiniškas aukuras! Ant jo
mes ir aukojame save. Šią auką
gyvenimu vadinam. Ar galėtų
ji būt betikslė, jei yra žmogus –
mažytis, gležnas ir trapus daigelis,
išdygęs žvėryje? Kaip jam sunku
pro tamsą, baimę, prievartą ir melą
į saulę stiebtis! Kaip lengvai jis lūžta,
sukrovęs savyje godumo žiedą
ir vergiškumo pumpurus! Jo kūnas –
tai jo žvėris, kursai silpnesnę dvasią
sudrasko ir praryja. Lieka stiebas,
kurs ne į viršų kyla, o žeme
kaip kirminas vyniojasi ir šliaužia:
daugiau! riebiau! paimt! pagriebt! išplėšt!
išsikerot! užgult! neatiduoti!
nustumt! užgožt! praryti! sunaikinti!
sumindžioti! suniekinti! sutrypti!
nulaužt! iščiulpti pažeminti! priversti!
rangytis! šliaužti! pasiremt! pavergti!
pasinaudoti! viešpataut! valdyt!..
Iš kur tie žodžiai? A, tai mūsų kūnas
atsinešė juos iš urvų – iš ten,
kur mes dar buvom žvėrys. Tai ne žodžiai,
o plėšrūs dantys, kruvini nagai.
Mažyti, gležnas ir trapus daigeli,
vadinamas žmogum! O, kaip tave
apsaugoti, apginti, išauginti?
Kokia ugnim nušviesti tavo dvasią,
kad ji galėtų grumtis, degti, šviesti,
mylėti ir aukotis, ir kentėt?
Štai klausimas – kaip ir žmogus – bedugnis,
svaiginantis – kaip praraja kalnuos,
kurią privalom savimi užpildyt,
jei norim ją pažinti ir mylėt.
Nuo šios uolos kaip mažas akmenėlis
krintu ir aš, tikėdamas, jog tai
yra **atsakymas**, kurį galbūt
kas nors išgirs ir atsimins išgirdęs.
Einu, ugnie, einu į savo kančią,
į savo laimę, pergalę, likimą,
nekaltindamas nieko, nes taip reikia:

kad būtumei į žmogų panašus,
tai privalai būt panašus į dievą,
kurs savo kančią paverčia džiaugsmu,
tikėjimu, šviesa, kūryba, meile.

OKEANAS

Jis laisvas jau nuo gėrio ir nuo blogio,
nuo visko, kas įvyko – neįvyko,
nuo praeities ir ateities – jis laisvas.
Eime, dukrelės! Saulė jau žemai,
o mūs galvijai dar nesužiūrėti.
Gal dar ir tinklą spėsime užmest –
šviežia žuvis praverstų vakarienei.
Eime, dukrelės! Jis per daug aukštai,
kad mes, mirtingi gyvuliai ir žmonės,
galėtumėm padėti jam. Eime!

1972–1973

Justinas Marcinkevičius, „Heroica, arba Prometėjo pasmerkimas“, in: Justinas Marcinkevičius, *Poemos*, Vilnius: Vaga, 1977, p. 283–334.